No. 39. Donderdag 23 September 1915. 15de Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING

OOST EN WEST

Opgericht door Kolonel G. E. V. L. van Zuylen, 21 Maart 1900.

„Het Koloniaal belang is een algemeen Nederlandsch belang".

KANTOREN:

HOOFDBESTUUR . . . . } HEULSTRAAT 17, DEN HAAG.
INLICHTINGENDIENST . . . . . } TELEFOON 4519.

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan de Presidente: HEERENGRACHT 7, DEN HAAG.

KOLONIAAL
ARBEIDS- EN INFORMATIE-BUREAU „OOST EN WEST":
TIJDELIJK HEULSTRAAT 17, DEN HAAG, TEL. 4519.

Voor *Administratie* en *Verandering van Woonplaats* wende men zich tot den Administrateur: HEULSTRAAT 17, Tel. 4519.
Voor *Advertentiën* tot de DRUKKERIJ TEN HAGEN, NOBELSTRAAT 20, Telefoon intercomm. 2793, beiden DEN HAAG.

In Memoriam.

RADEN BASOEKI.

Een droeve plechtigheid had op Zaterdag 18 September 1915 te Wageningen plaats. Een jonge Javaansche student aan de Rijks Hoogere Landbouwschool werd op 21-jarigen leeftijd ten grave gebracht. Een groot aantal kransen en takken van witte bloemen dekten de baar en onttrokken het graf aan het oog. Vele jongelieden uit Insulinde en het moederland stonden rondom geschaard, naast ouderen van dagen, die ook van elders gekomen waren om hulde te brengen aan de nagedachtenis van den overledene.

Onze Bas, zooals hij door jongere en oudere vrienden genoemd werd, was twee jaren geleden uit Semarang gekomen, na daar het eindexamen der Hoogere Burgerschool te hebben afgelegd. In 1914 werd hij naar het tweede studiejaar der R. H. L. S. bevorderd, en enkele weken geleden opende zich voor hem op de meest eervolle wijze het hoogste studiejaar. Nog één jaar, en hij zou het einddoel van zijne landbouwkundige studies hebben bereikt; Java zou een kundigen voorganger voor zijn landbouw hebben verkregen, Insulinde een degelijken bevorderaar van zijn vooruitgang.

Helaas, het heeft niet mogen zijn!

Kort na het examen, met schitterenden uitslag bekroond, wierp een wreede ziekte onzen Bas op het ziekbed. Niettegenstaande de meest uitstekende verpleging en geneeskundige behandeling is onze goede vriend weggerukt.

Welk een smart voor zijne lieve moeder, voor zijn braven, verdienstelijken vader, den met kalm beleid vooruitstrevenden Atmodirono, voor zijne broers en zusters, voor zijne vrienden ginds en hier!

Bas is gelukkig bevrijd gebleven van pijnen. Hij is naar het schijnt ook onbewust geweest van het droeve einde zijner ziekte. Voor allen, die hem gedurende het verloop hiervan hebben bezocht, bleef hij een glimlach behouden en een van levenslust getuigende opmerking. Erkentelijk was hij voor de talrijke blijken van innige belangstelling. Een troost was het hem de hand te kunnen vasthouden van mevrouw de weduwe Schnitger, geb. Baronesse van Hoëvell, wier huisgenoot hij was, en die hem als een tweede moeder heeft verzorgd gedurende zijn verblijf in Wageningen. Een troost ook dagelijks aan zijne zijde te zien zijn neef en studiegenoot Raden Mas Iso, die met teederheid wist te raden wat Bas prettig zou vinden. Die bezoektijd van 3 tot half 5 was voor Bas een heerlijkheid. Met een innigen blik volgde hij de heengaanden, verlangende weer naar een volgend bezoek. Gelukkig! het tweetal, dat hem te Wageningen het naast stond, was bij hem, toen, sneller nog dan verwacht was, het einde kwam.

Zijn groot verlangen om brieven van huis te ontvangen over zijne bevordering, werd bevredigd, en met zwakke hand schreef hij terug aan zijne lieven in Semarang, ook een afzonderlijken brief in het Javaansch aan zijne zorgvolle moeder. Een zijner vroegere onderwijzers, de heer J. J. Puister, kon hem nog overhandigen geschenken, door zijne ouders medegegeven, en hem persoonlijk berichten, hoe hij alle bloedverwanten had gezien.

Hetgeen door de sprekers bij het graf gezegd werd, getuigt van het diepe leed van allen, die Bas gekend hebben en van hunne groote waardeering.

De heer van Deventer, als voorzitter der vereeniging „Tjandi-stichting", wier pupil Basoeki was, wees hem aan als voorbeeld voor de jongeren, die de verwachtingen der ouderen in vervulling willen brengen. Zonder medewerking der jongeren falen de beste bedoelingen. En daarom maakte zooveel indruk het schrijven, dat verleden jaar door den heer Atmodirono tot zijn zoon werd gericht na het bekend worden van zijn overgang tot een hooger studiejaar. Het bevatte het enkel veelzeggend woord „dank." En dit woord maakte thans ook Mr. van Deventer tot het zijne namens de ouders van Bas, en namens allen die voor hem gezorgd hebben. Hij heeft hun a l l e s gegeven wat hij in zijn kort leven heeft kunnen geven, en daardoor blijft dat leven van groote waarde, ook al werd het nu reeds afgesneden.

Bij deze woorden sloot zich de heer J. A. van Delden aan, die als bestuurslid der „Tjandi-stichting" meer in het bijzonder de raadsman en leider van onzen Bas is geweest. Hij prees in hem de degelijkheid en de bescheidenheid, die hem zoo sympathiek maakten voor allen, die zijn zacht gemoed leerden begrijpen.

Woorden van bijzondere waardeering voor den ijver van den jongen doode en zijne illusies in het belang van Java, werden gesproken door den directeur der R. H. L. S., den heer L. Broekema, die tevens uiting gaf aan het leedgevoel van alle leeraren, van wie een viertal tegenwoordig waren.

Daarna werd het woord gevoerd door den wnd. voorzitter van het Wageningsch Studentencorps, den heer van Riemsdijk, die met den secretaris van den Senaat namens het corps een krans plaatste bij de vele andere. Basoeki was voor hen een trouwe makker geweest, die in hunne herinnering zal blijven voortleven.

Als voorzitter der „Indische Vereeniging" sprak de heer G. Ratulangi uit de Minahassa woorden, die hem uit het hart welden voor zijn Javaanschen studiegenoot, dien hij prees om zijn plichtgevoel.

Hierop dankte de heer Raden Sarengat, student aan de Technische Hoogeschool te Delft, voor de liefde en de toewijding, die Bas van zoo velen ondervonden had gedurende zijn verblijf in het moederland, in het bijzonder van mevrouw Schnitger, die hem altijd tot steun was geweest.

De ouders van Bas, aan wie de dag der begrafenis was getelegrafeerd, zijn natuurlijk in gedachten daarbij geweest. Het zal hun harten goed doen te weten, dat allen, die in werkelijkheid bij het graf stonden en zoovele anderen, die niet tegenwoordig konden zijn, met hunne innigste gevoelens deelnemen in hunne smart, en dat zij het heengaan van Bas betreuren, niet alleen omdat hij zooveel beloofde voor de toekomst, maar ook en vooral wijl hij door allen werd geliefd, om zijn vriendelijken, innemenden aard.

Het was 18 September juist elf jaren geleden, dat onze onvergetelijke Kartini te Rembang ten grave werd gebracht. Basoeki was een der jongere mannen, zooals zij die wenschte. Dit is wel een der waardigste trekken van zijn geheele wezen, doch tevens een reden te meer om te betreuren, dat hij niet heeft mogen helpen verwezenlijken, wat hij als levensdoel beschouwde. Dit legt anderen den heiligen plicht op met kracht van geest en gemoed in de richting van het schoone en goede ten bate van Insulinde werkzaam te zijn.

Moge hun hiertoe een lang leven beschorén blijven!

Mogen zij ook, evenals met Basoeki het geval was, doordrongen blijven van de overtuiging, dat de vooruitgang van Java en de andere eilanden van het heerlijke Insulinde niet te zoeken is in hartstochtelijke verblinding, maar in kalm en beleidvol werken voor de komende jaren en geslachten.

Vaarwel beste Bas! Wij zullen niet meer hooren uw vroolijke uitvallen, die u bijbleven, zelfs toen de lichaamskrachten u ontzonken; wij zullen niet meer zien uw helderen, trouwen oogopslag en uw zachten glimlach; maar wij zullen blijven gedenken uwen hartelijken handdruk en de hoogere gedachte, die in uw ziel woonde en ook na uw dood velen zal opwekken om te doen wat gij hadt willen doen.

J. H. ABENDANON.

Den Haag, 19 Sept 1915.

Een Instelling in Nood.

Uit het Gouvernementshuis te P a r a m a r i b o kwam het bericht, dat de vlechtschool, daar ter plaatste gevestigd, in geldelijken nood verkeert. Tevens werd het verzoek aan ons gericht, de belangstelling in het M o e d e r l a n d te willen opwekken voor deze zoo buitengewoon nuttige instelling, welke veel zegen reeds verspreidde door aan de Inlandsche vrouwen werk te verschaffen. Maar dit laatste is op zich zelf niet voldoende. Om het hoedenvlechtwerk aan den eisch te laten voldoen en den afzet te verzekeren, is dringend noodig de aankoop van eene pletmachine, onmisbaar om aan de hoeden den gewenschten vorm te geven; o.a. wacht daarop de afwerking van den voor H. K. H. P r i n s e s J u l i a n a bestelden hoed. De voor de aanschaffing dier machine benoodigde som bedraagt *f* 1000.—. De G o u v e r n e u r heeft reeds *f* 500 toegezegd. Wie wil mede helpen om de tweede *f*500.— zoo spoedig mogelijk naar de W e s t te kunnen overzenden? Dank zij den hooggewaardeerden steun van H. M. d e K o n i n g i n, gevolgd door de edelmoedige gaven van enkele particuliere personen, is men in korten tijd tot de oprichting dier school kunnen geraken, en bleek zij al spoedig aan een behoefte te voldoen en in den smaak te vallen van de Inlandsche vrouwen. Het zou zeer te betreuren zijn, wanneer zij niet zou kunnen voortwerken, uit gebrek aan de middelen ter aanschaffing van een pletmachine. Voor de bijeenbrenging van gemeld bedrag van *f* 500.— (vijf honderd gulden) doen wij een beroep op onze lezers, om wat zij te dien einde willen afstaan te doen toekomen ten kantore van de Vereeniging „O o s t e n W e s t", H e u l s t r a a t 17, 2e v e r d i e p i n g. De ingekomen bedragen zullen in het „Koloniaal Weekblad" worden verantwoord.

Het Dagelijksch Bestuur,
C. R. BAKHUIZEN VAN DEN BRINK, Voorzitter.
E. F. GROOSS, Secretaris.

O n t v a n g e n g e l d e n:

Reeds verantwoord (zie K. W. 16 Sept. j.l. No. 38)	*f* 65.50
Van de Surinaamsche Bank te Amsterdam	„ 50.—
„ Mr. G. M. den T., Amsterdam	„ 15.—
„ Mr. Dr. C. F. S., Amsterdam	„ 10.—
„ S. v. L. Ez., Amsterdam	„ 2.50
Totaal	*f* 143.—

Semarangsche Brieven.

Mijn vorige brieven, geschreven op een reis, die ik over Java maakte, bevatten weinig wat direct op de plaats mijner inwoning betrekking had. In gedachten hoor ik U uitroepen: „Maar schrijf nu eens iets over S e m a r a n g". Het gevoel van schuldbewustzijn in deze zal mij een aansporing zijn om aan Uw redelijken wensch te voldoen, te meer daar er nu wel weer een en ander van hier te melden valt, dat wellicht uwen lezers belang zal inboezemen. Maar, nietwaar, U staat mij wel toe ook enkele dingen te bespreken, minder

van plaatselijk, maar meer van algemeen belang? Ik zal daarvan onmiddellijk gebruik maken door U iets over de pestbestrijding te vertellen. Gelukkig is deze vreeselijke plaag nog ver van onze stad gebleven; zeer langzaam echter, maar met onverbiddelijke regelmaat, breidt zij zich uit, schijnt zich ook al te Solo voorgoed genesteld te hebben, en zal weldra over geheel midden-Java haar doodelijk gif verspreiden. De medici, die ik daarover sprak, zijn het er vrijwel over eens, dat binnen betrekkelijk korten tijd, misschien nog geen tiental jaren, de pest in geheel Java inheemsch zal zijn geworden.

Er is in den laatsten tijd over de pestbestrijding heel wat geschreven, en er zijn meermalen onverkwikkelijke dingen aan het licht gekomen. Gij zult daarvan voldoende op de hoogte zijn. Daarover zal ik dus niets schrijven; wel over hetgeen ik zelf gezien en gehoord heb, toen ik de meest beruchte peststreek bezocht. Men gaat niet voor zijn genoegen een streek doorkruisen, waar het pestgevaar uit wie weet welken onbekenden hoek U gluipend nadert en verraderlijk overvalt. Laat ik U echter dadelijk zeggen, dat men van dien loerenden worgengel al heel weinig bespeurt. Te Soerabaja aangekomen, trof mij al dadelijk de ontzettende drukte van verkeer op alle wegen, een verkeer, zooals men dat in geen enkele andere stad van Indië aantreft. Dat rijdt en rost om U heen, dat tuft en toetert van den vroegen morgen tot den laten avond, ja laat ons gerust zeggen, den geheelen nacht door, dat U hooren en zien vergaat. Soerabaja kent letterlijk geen nacht. In het helle licht van electrische booglampen verdringen zich duizenden om de bioscopen, waarvan er langs den aloon-aloon-weg, het kleine stukje van het oude restaurant van Grimon tot aan het Stadhuis, alleen al vijf staan, met reuzen-reclameplaten. Ge stapt b.v. 's avonds te ongeveer zeven uur uit den trein, na een vermoeiende reis van een uur of acht. In een klein plaatsje in de binnenlanden gaat men zich dan onmiddellijk, volgens de oud-Indische uitdrukking, ,,lekker maken", d. w. z. men neemt een verfrisschend bad en strekt zich dan behagelijk in slaapbroek en kabaja... pardon, dat draagt men niet meer, in pyama, in een langen stoel uit, en heeft dan vóór het avondmaal nog tijd genoeg om op zijn gemak een koelen drank te genieten. Niet alzoo te Soerabaja. De hotel-auto brengt U binnen enkele minuten van het station Goebeng naar het grootsch aangelegde Oranje-hotel. Als ge het erf oprijdt, dat grooter is dan menig plein in een Hollandsch stadje, ziet ge op het uitgestrekte terras vóór het hotel een vroolijke drukte. Een talrijke menigte beweegt er zich of zit gezellig aan tafeltjes; de dames in zeer mondaine toiletten, de heeren gelukkig nog steeds in 't wit. De Bataviasche deftigdoenerij, die zich bij het mannelijk deel der schepping o.a. uit in een voor de tropen zeer onhygiënische, Europeesche kleeding, heeft hier geen aanhangers gevonden. Daarvoor telt Soerabaja te weinig ambtenaren; het zijn hier uitsluitend zaken-menschen, die overdag hard werken en 's avonds gaarne uitgaan, maar in een frissch, koel pakean. Dat nivelleert wel heel sterk, want de chef van een groot handelshuis onderscheidt zich in zijn kleeding in geen enkel opzicht van zijn minsten employé of zelfs van den opzichter van zijn pakhuizen. Maar daar zorgen de dames wel voor.

Zooals in bijna elk modern hotel in Indië, behoort bij elke kamer een afzonderlijke badkamer, eenvoudig maar keurig ingericht, met frisch leidingwater en helder electrisch licht. Ge haast U om na het bad van kleeding te verwisselen, en zit een half uur daarna onder de tonen van een vrij goed orkest in een gezellige drukte. Het spreekt vanzelf dat als Ge, zooals Uw onderdanige dienaar, meer dan een kwart eeuw onder de palmen hebt gewandeld, weldra hier en daar een bekend gezicht opmerkt.

Begroeting, ,,hé, ben jij hier", ,,wel mevrouw, wat een aangename verrassing U hier te zien", en weldra zit Ge in een prettig kringetje. In de eetzaal een opwekkend geroezemoes, een zwerm van bedienden in drukke bezigheid tuschen grootere en kleinere tafeltjes, een onophoudelijk va-et-vient van gasten. De dames zijn allervriendelijkst en minzaam, de heeren joviaal of trekken ernstige gezichten, wanneer ze met groote beslistheid de toekomstige kaart van Europa teekenen. Maar het diner verloopt snel, ,,want", zegt mevrouw, ,,wij gaan vanavond met de meisjes naar Die keusche Suzanna, (of naar Walzertraum of zoo iets). Tusschen twee haakjes, de ,,meisjes" zijn een paar jonge dames van een jaar of zeventien, wier inderdaad klassieke vormen, gepaard aan een gratie zooals alleen in Oostersche landen schijnt aangeboren, een verrukking voor het oog zijn. Maar dan komt ons het lied uit ,,der lachende Ehemann" in de gedachte: ,,wenn man älter wird, und langsam kälter wird, bleibt allein nur der Wein", en met de tevredenheid van den ouden dag staart ons oog in het flonkerend robijn van den voortreffelijken bourgogne.

Als wij dan van het Indisch-Deutsch Operetten Gesellschaft hebben genoten, gaat het naar het nieuwe Simpong-restaurant, vlak tegenover de club, waar wij tot in den nacht de muziek van een verdienstelijk strijkje of van een gezelschap guitaar- en mandolinespelers uit de Filippijnen genieten, om ten slotte, lichamelijk volkomen afgemat, maar in een geestelijk zeer opgewekte stemming, binnen enkele oogenblikken in een zoo vaste en heerlijke vergetelheid te verzinken, dat wij minstens vijf kwartier in het uur slapen.

De andere morgen was bestemd voor een bezoek aan de stad. Nog geen tien huizen van het hotel af, zag ik het bekende gele vlaggetje met de groote letters P. B. (pestbestrijding) er op, en even verder nog een, beide aan den ingang van een kampong. Dit is een eigenaardigheid van Soerabaja, dat men er geen bepaalde Europeesche en inlandsche wijken vindt. Alleen in de nieuwe gedeelten, de embongs, is dat anders. Maar in de oude stad staan de deftige huizen, de chicste toko's, de aanzienlijkste kantoren tusschen de meest vervallen inlandsche krotten. En als Ge dan eens een blik werpt in zoo'n gangetje, waar nauwelijks drie menschen naast elkander kunnen staan, dan bemerkt Ge dat dit gangetje naar een complex van de meest armzalige verblijven voert, waar honderden inlanders in de grootste vervuiling en ellende bijeen hokken. Voeg daarbij de gewoonte van den inlander, om van ieder vertrekje, hoe klein ook, en waarin er soms een zes of zeven bij elkander slapen, des nachts elke opening zorgvuldig dicht te stoppen, zoodat licht en lucht alle toegang is ontzegd, dat er geen afwatering is en men allerlei vuil en afval laat rotten, totdat het droog genoeg is om verbrand te worden, dan vraagt men zich wel eens in wanhoop af, of deze toestanden ooit kunnen verbeterd worden. En toch heeft de geneeskundige dienst en hebben vele gemeenteraden vol vertrouwen de hand aan den ploeg geslagen. Mannen als Dr. de Vogel, Dr. Terburg, Tillema, Dr. Krediet, zij hebben den stoot gegeven, hebben ons wakker geschud; en het mag met voldoening worden geconstateerd: er is reeds zeer veel goed werk verricht.

Des avonds bezocht ik de geringste wijken in de benedenstad, de Kalisosoks, de vroeger zoo beruchte Krembangan buurt, de Chineezen wijken, met een bevolking zoo dicht als men zich in Europa niet voorstellen kan. Daar zag ik ook de marine-club, een door Chineezen gedreven restauratie met biljardzaal, welke bijna uitsluitend door matrozen wordt bezocht. 't Was een aardig gezicht in dat groote ruime lokaal, helder verlicht en zeer zindelijk, onze Jantjes, keurig in smetteloos wit gekleed, met den breeden omgeslagen kraag, de lessen van Vignaud en andere kunstenaars van het groene laken te zien in praktijk brengen. Onze nieuwe zedelijkheidsverordeningen hebben ook hier de bordeelen afgeschaft. Maar eenige schoonen uit het land van appelbloesem en chrysanten hebben, gedreven door de loffelijke zucht om de wenschen van genoemde Jantjes zooveel mogelijk te bevredigen, dicht bij die marine-club een soort van winkeltje geopend, waar men allerlei snuisterijen kon koopen, en stonden die kleine kleurige exotische figuurtjes, vriendelijk uitnoodigend tot een bezoek, voor haar gastvrij huis. En overal in die Chineesche wijken wordt gehandeld en verkocht, gekookt en gebraden, knetteren vreemdsoortige baksels in 't heete vet, wordt hevig geredeneerd en gegesticuleerd, hoort Ge Hokkien en Macau-chineesch vermengd met het zonderlinge maleisch van baba *), hoort Ge de ouverture Tannhäuser naast een deun uit de Komedie-Stamboel op de gramophoon afdraaien, en boven alles uit klinkt als bezeten de bel van de late stoomtram, die zich door al die wriemelende menschenmasa's heen werkt. Niemand denkt aan pest of merkt daar iets van. Maar in 't geheim woekert de besmetting voort, breidt het doodelijke gif zich als een olievlek op papier langzaam maar gestadig uit.

SI PANTEK.

(Wordt voortgezet.)

Uit de O. I. Mail.

Mijnramp te Sawah Loento.

Opnieuw moeten wij melding maken van een mijn-ongeluk te Sawah Loento, schrijft het ,,Pad. Hand." Niet minder dan veertien mijnwerkers moeten daarbij een wissen dood hebben gevonden. In laag A 335 stortte een pijler in, waarbij een reusachtige laag kolen los kwam en zoo snel viel, dat de mijnwerkers, die in de nabijheid waren, geen gelegenheid meer hadden om het gevaar te ontvluchten en onder de massa bedolven werden.

Het zwarte goud wordt te Sawah Loento in den laatsten tijd waarlijk met het verlies van veel te veel menschenlevens gewonnen, al moge men ook zeggen, dat het leven der gestrafte spitsboeven, die in mijnen werken, niet veel waard is. Maar wie aldus redeneert, vergete niet, dat er ook nog zeer vele contractkoelies en vrije lieden in de mijnen arbeiden, terwijl het noodlot niet vraagt tot welke categorie de te treffen mijnwerkers behooren.

Noodlot? Zouden al de ongelukken, welke in de laatste twee maanden in de mijnen voorkwamen, alleen hieraan moeten worden geweten? Wij gelooven dat nooit en stellen de vraag, of de chefs der mijnen hierbij nimmer aan boos opzet hebben gedacht.

Zoo schrijft bovengenoemd blad en voegt daaraan o.m. toe:

Juist vertrok 21 Juli van hier naar Sawah Loento de chef van het mijnwezen, de heer Van Lessen, in gezelschap van den heer Koomans, om de mijnen te inspecteeren naar aanleiding van de voorlaatste ramp. De heeren hadden Sawah Loento echter nog niet bereikt, toen de jongste ramp plaats vond.

Van Celebes.

Men schrijft aan ,,De Javabode" van 10 Aug. j.l.:

Het is nu 14 dagen geleden dat de regeeringscommissaris, het lid van den Raad van Ned.-Ind., Coenen, te Makasser arriveerde. Dat zijn verblijf niet zonder invloed is geweest, is reeds zeer goed te merken en als de getroffen maatregelen niet ontijdig worden gestaakt, bestaat er zeer veel kans, dat binnenkort de rampokpartijen en opstootjes tot het verledene zullen behooren.

De heer Coenen is met gouv. Heijting en cont. Goedhard per auto naar Bonthain vertrokken. Te Boelocomba stapt het gezelschap aan boord van de gouvernements stoomer ,,Edi", om daarmede een inspectiereis langs de Oostkust te maken. Ook de inheemsche rechtbank te Takalar heeft flink ingegrepen en er vermoedelijk den schrik in gebracht. 62 Boeven stonden wegens rampokken, roof en al wat daarbij behoort, terecht. Zeven er van werden gestraft met den dood en 55 met 10 en 5 jaar dwangarbeid in den ketting. Zelfs een joggie van ongeveer 13 jaar moet twee jaar brommen. Dat ventje had dienst gedaan als fakkeldrager.

Een Atjeh-museum.

Te Koeta Radja is onlangs een Atjehmuseum geopend, waarin o.a. zijn ondergebracht de voortbrengselen van Atjehsche kunstnijverheid, die op de laatst gehouden Semarangsche Tentoonstelling zoo'n uitstekend figuur hebben gemaakt. Het museumgebouw zelf is — zegt het ,,Nblad voor Atjeh" — een fraai product van Atjehsche bouwkunst.

Tondanosche muloschool.

De hoofdenschool te Tondano is omgezet in een inrichting voor voortgezet en uitgebreid lager onderwijs, waaraan verbonden zal worden een opleidingsinstituut voor inlandsche onderwijzers en zal reeds met 1 September a.s. geopend worden; ook meisjes zullen als interne leerlingen worden toegelaten, die voorloopig in een huurhuis zullen worden ondergebracht.

Twee Inl. Vergaderingen te Bandoeng.

De ,,Preang. Bode" meldt o.m.:

Ter vergadering van den inlandschen onderwijzersbond waren de resident, de assistent-resident en dr. Rinkes en de inspecteur v/h. inlandsch onderwijs, van Bemmel, aanwezig.

Besproken werd o.a. om de inlandsche scholen eerste klas te converteeren in Hollandsch-Inlandsche scholen.

Ook ter vergadering van Boedi Oetomo waren de resident en dr. Rinkes aanwezig.

De talrijke opgekomenen hoorden den militieplicht voor Inlanders bespreken. Een motie werd aangenomen, dat deze voor Inlanders dringend noodig is.

Vacatures in den rang van hoofdingenieur B. O. W.

Behalve de hoofdingenieurs B. O. W. de heeren A. Sijthoff en W. Elenbaas, die volgens de officieele berichten 's lands dienst verlaten, zullen naar ,,de Javabode" vernam, in dit jaar ontslag verzoeken de hoofdingenieurs J. Th. P. J. Straatman en K. H. T. Roos.

*) De Chinees kan de r niet uitspreken en zegt daarvoor l.

Er is dus eene groote bevordering in dat ingenieurscorps te verwachten.

De Kant-Tentoonstelling te Batavia.

Alles wat zich tot de Bataviasche upper ten rekent, ontmoette elkaar daar. Velen kochten, zoodat spoedig bijna alles uitverkocht was.

Het was er vol en gezellig.

Mevrouw Schumann speelde souvenirs van Edward Grieg en Concert Etude van Carl Oberstadt op de haar eigen keurige wijze. Daarna zong Marie Last de Aria uit de Herodiade van J. Massenet. Mevrouw Houven van Oordt-Pollonus had de pianopartij op zich genomen en begeleidde de zangeres schitterend.

Suriname.

Onder het hoofd: „Reclame" schrijft „Op den Uitkijk" van 31 Juli o. m.:

............„Maar aan het afzetten van onze producten alleen is voor ons nog niet genoeg gelegen. In de eerste plaats moeten wij trachten de wereld te overtuigen, hoeveel er hier wel geproduceerd kan worden, moeten wij onzen bodem en onze landerijen aanbieden ter bewerking en moeten wij in het algemeen alles doen, wat den weg voor het groot-kapitaal naar Suriname effent.

Want hoe wenschelijk het ook is, om wat wij hier hebben te behouden en onze eigen krachten tot productie in staat te stellen, het zal toch niet kunnen worden ontkend, dat wij er daarmee alleen niet komen. Wat wij al bezitten moet veel intensiever worden ontgonnen, nieuwe bronnen, waarvan wij het bestaan vermoeden, moeten worden bloot gelegd. En dat kunnen wij zelf niet! Er moet hulp van buiten komen en die hulp moet bestaan in...... kapitaal en arbeidskracht. Als hier buitenlandsche maatschappijen aan het werk gaan, vinden onze menschen werk; als onze menschen werk hebben, verdienen ze geld, als ze geld verdienen, geven ze dat uit en als ze dat uitgeven, komt dat weer aan de gemeenschap ten goede. Eenvoudiger kan het al niet. De moeilijkheid zit 'm in de eerste voorwaarde: „Als hier buitenlandsche maatschappijen aan het werk gaan." Welnu, daarop moet dan ook alle kracht geconcentreerd, om die maatschappijen hier te krijgen; daaraan moet alles besteed, moeite, maar ook weer......... geld. Weg met het „plan Idenburg", leve een royale politiek.

Het Hollandsche kapitaal is wat huiverig, Suriname is niet „secuur" genoeg. Wij gelooven en met ons bijna allen, dat het van elders komen moet en wel uit Amerika. Niet dat wij er niet de voorkeur aan zouden geven, dat men in Nederland wat meer vertrouwen stelde in de eigen kolonie, een vertrouwen, dat dan misschien ook bij anderen weer vertrouwen wekken zou; niet dat wij het niet betreuren, dat als een enkele maal, als Nederlandsch kapitaal hier „werken" wil, allerlei omstandigheden dit schijnen tegen te werken, maar wij hebben eenmaal rekening te houden met de dingen, zooals ze zijn, en dan moeten wij zeggen, dat wij het van Amerika moeten hebben".........

Het blad zet dan uiteen, op welke wijze er reclame voor Suriname gemaakt moet worden en vervolgt dan:

..........„En — last not least — als men dan erin geslaagd is de aandacht te winnen voor ons land, als eens het kapitaal naar Suriname wil, dan trede St. Bureaucratius het niet in den weg. Verordening dit, artikel dat, paragraaf zooveel late men als 't moet een enkele maal rusten. Wij schreven al de vorige week: Wij hebben het groot kapitaal noodig, niet omgekeerd. En als men iemand noodig heeft, dan maakt men het hem gemakkelijk om te komen en legt hem niet allerlei obstakels in den weg. Men trachte hem niet al vooraf op allerlei wijzen te binden en zich een al te groot aandeel te verzekeren in eventueel te behalen voordeel. Als de zaken goed gaan, moet de kolonie — zij 't indirect — er genoeg van profiteeren".

* * *

Eenige planters, tijdelijk zonder emplooi, de heeren Matroos, Lemmers, Reyzig en Caupain, hebben tot het bestuur het verzoek gericht, om onder zekere voorwaarden hun een gedeelte in huur af te staan der cacaoplantage Reynsdorp, waarop zij zich zouden willen vestigen als landbouwers, met nog eenige anderen, in totaal een veertig personen.

Naar het verluidt, zal het bestuur daaraan niet voldoen, doch zou het bereid zijn aan verschillende aanvragers elk een oppervlakte van ongeveer 6 H.A. (gedeeltelijk bebouwd) af te staan, later voor uitbreiding vatbaar.

De animo om landbouwer te worden, met vooruitzicht om eigenhandig veldarbeid te verrichten, is in den laatsten tijd sterk toegenomen in Suriname. En zeker zullen velen, die tot den netten burgerstand behooren, zich gaarne vestigen op Reynsdorp, in de hoop zich op te werken tot zoogenaamde middenstands-landbouwers, doch men zou er dan begrijpelijkerwijze prijs op stellen, dat deze vestigingsplaats uitsluitend voor Creolen was bestemd.

* * *

Het „Maandboek Excelsior" van Juni, redacteur-uitgever Joh. C. Marcus, bespreekt ook het plan tot stichting eener landbouwleerlingenkolonie, waarmede het zich niet kan vereenigen. De redacteur doet dan een plan aan de hand om den kleinen landbouw tot bloei te brengen, dat op het eerste gezicht deugdelijk schijnt, al zou het waarschijnlijk veel administratie medebrengen. Het koloniaal gouvernement onderzoeke het plan.

Van dit „Maandboek" hebben de nummers 1 en 2 ons niet bereikt.

* * *

Verleden jaar bespraken wij in dit blad een geschrift van den heer Siegfr. Beck, Geschäfts-inspektor der Missionsgeschäfte in Suriname, getiteld „Die wirtschaftlich-soziale Arbeit der Missionsgeschäfte der Brüdergemeine in Suriname", uitgegeven als No. 14 van de „Hefte zur Missionskunde."

Hetzelfde onderwerp vinden we nu behandeld in een geschriftje van J. Henzel, getiteld „Sociale zendingsarbeid in Suriname", uitgegeven als No. IV (1915) van de serie „Lichtstralen op den akker der wereld." Het zeer lezenswaardige boekje, dat slechts 15 cents kost, bevat een drietal mooie kiekjes uit Suriname, die evenwel geen verband houden met den inhoud van het boekje. De kiekjes, die het eerstgenoemde geschrift sieren, zijn hier niet opgenomen, vermoedelijk om den lagen prijs, waarvoor de „Lichtstralen" verkocht worden.

Het slot van het geschrift laten wij hier volgen:

„Het maatschappelijke en sociale werk, door de leiders van de zendingsfirma gedaan, is ongetwijfeld nog niet groot. Maar vergeten we niet, dat het pas een begin is. En evenals overal, was ook hier het begin moeielijk. Een schat van kennis is verzameld op het gebied van het maatschappelijk leven, en als de middelen ruimer mochten gaan vloeien, zal het werk zich ongetwijfeld heerlijk ontwikkelen.

En ieder jaar wordt het duidelijker van welk een groote beteekenis dit maatschappelijk werk ook voor den rechtstreekschen zendingsarbeid is."

Deze laatste opmerking onderschrijven wij geheel en voegen er bij: jammer dat de omstandigheden de zending niet veroorloofd hebben eerder met het maatschappelijke en sociale werk aan te vangen.

* * *

Woensdag 28 Juli overleed te Paramaribo Catharina Cato van Varseveld, een vrouw, 103 jaren oud. De historische brand van 1821 te Paramaribo heeft zij als negenjarig meisje bijgewoond. In latere jaren verloor zij het gezicht, kreeg op een gegeven oogenblik plotseling het gezicht terug, om dit later weer te verliezen. Tot den laatsten dag bleef zij helder van hoofd.

WAT DE INLANDER ZEGT.

Dieren zijn meer waard dan Inlanders. In de „Goentoer Bergerak" komt het volgende gesprek voor tusschen Semar en Gareng:

Semar: Hebt ge al gehoord, dat dieren hooger getarifieerd zijn dan wij, orang Djawa Sadja?

Gareng. Verklaar je nader.

Semar: Ik bedoel, dat men hun welzijn veel meer in het oog houdt dan dat van ons. Men ontziet hen meer.

Gareng staat verstomd van verbazing!!!

Semar: Kijk! Ik zal het je door voorbeelden duidelijk maken: Hier op Java bestaat een vereeniging tot bescherming van dieren. Zij heeft haar personeel, dat zich de belangen der dieren aantrekt. Sla je je paard...... proces-verbaal. Beuk je op je koe...... proces-verbaal. Krijgt echter Kromo een pak ransel...... stilte over de geheele linie: hij moet het verdiend hebben!

Gareng. Kromo moet ook meer mans wezen en zich zoo'n behandeling niet laten welgevallen!

Semar. Dient het afgeranselde paard dan een aanklacht in? En toch, het wordt beschermd, tegen wil en dank desnoods. Klaagt de koe over ondervonden mishandeling? Haar belangen worden gediend, al zwijgt zij ook in zeven talen.

Er is slechts één moraal te trekken uit dit alles: de Inlander zij mans genoeg om zich zelf te beschermen.

X. geeft naar aanleiding van deze tweespraak den goeden raad: Rassen- en klassenhaat verdwijnt niet door bestendiging van verschil in behandeling wat betreft belastingdruk, onderwijs, rechtspraak, toekomst, enz. Rassenhaat verdwijnt bij gelijkheid van belangen. De praktijk des levens bestaat uit kleinigheden, die ieder oogenblik dat verschil in behandeling demonstreeren, en de bacillen van den haat welig doen tieren. Daartegen vermag het verscherpte drukpersreglement niets en mist daardoor zijn bestaansrecht.

Ontwikkeling der Inl. Vrouw. S. Tondokoesoemo schrijft in hetzelfde blad, naar aanleiding van het artikel van den heer Soeftandar over Poetri Mardika (zie „K. W." 9-9-'15):

„De heer S. schijnt mij toe medestrijder te zijn voor de ontwikkeling van de Inl. Vrouw, althans hij noemt zich een voorstander er van en beweert, dat het altijd zijn vurige wensch is geweest onzen meisjes eene verstandelijke en zedelijke opvoeding te geven gelijk onze Europeesche zusters die ontvangen; maar de heer S. is tegen het breken met onze oude adat en wil de volstrekte gehoorzaamheid van de vrouw aan haar man handhaven. Dit klinkt mij tegenstrijdig en daarom vraag ik mij af: wat verstaat de heer S. toch eigenlijk onder emancipatie en op welke wijze wil hij de Inl. vrouw verheffen? 't Is juist die gehoorzaamheid, welke den man voert tot willekeur en onderdrukking, terwijl emancipatie toch vrijmaking beteekent, en vrij zal de vrouw nooit worden zonder dat vele der oude gewoonten tot het verleden gaan behooren en nieuwe daarvoor in de plaats komen.

De Vereeniging P. M. streeft er naar alle oude tradities, die onzen vooruitgang in den weg staan, en de vrouw tot slavin maken, af te schaffen. Tot die tradities behooren o. a. de polygamie, de totale afhankelijkheid van de

vrouw van den man en de gemakkelijke verstooting van de vrouw. Die gewoonten zullen langzamerhand verdwijnen, indien de vrouw zelve er tegen opkomt, gewapend met vrijheids- en zelfstandigheids-gevoel. Moet zij de verdediging harer belangen laten aan den man, die zich verbeeldt haar beschermer te zijn, doch juist die oude gewoonten blijft aanhangen? Weet de heer S. niet, dat de ontwikkelde Regenten, de „verzorgers" van volkswelvaart en zedelijkheid, tegen de wettelijke afschaffing van polygamie zijn, meenende, dat het in strijd is met den godsdienst? Wijs mij echter de artikelen van onze godsdienstleer eens aan, die de polygamie beschermen, de verstooting van de vrouw bevelen of de algeheele afhankelijkheid der vrouw aanraden? Ik verkondig bewust de waarheid, als ik zeg, dat die gewoonten zijn gesproten uit zuiver egoïsme van den man. Doch die slechte gewoonten hebben zóó lang geheerscht, dat zelfs zij, die beroofd werden van hare heilige rechten, er niet meer aan dachten ze op te eischen en wat erger is, zich zelfs niet bewust meer zijn, dat er onrecht geschiedt.

Onze zusters moeten zich meer en meer verstandelijk en zedelijk ontwikkelen om goed te kunnen onderscheiden, welke onzer oude instellingen wij moeten verwerpen en welke behouden, welke nieuwe instellingen wij moeten invoeren tot welzijn onzer maatschappij.

Wat betreft het slechte gevolg van den vrijen omgang tusschen mannen en vrouwen in het Kedoesche, door den heer S. aangehaald, dat schrijf ik vooral toe aan de zelfzucht dier mannen, die geen eergevoel bezaten en zich tot slaaf hebben gemaakt van hun dierlijke hartstochten.

Weer een Inl. Persdelict. Volgens de Sinar Djawa zal de redacteur-administrateur van de Goentoer Bergerak, de welbekende Darnakoesoema, den 16den October e. k. voor den Raad van Justitie te Semarang moeten terecht staan, wegens het opnemen in zijn blad van een artikel, getiteld: „De plaats der Chineezen in de Inlandsche Samenleving", overgenomen uit het Maleische blad Palita, dat echter niet vervolgd wordt.

WAT DE CHINEES VERTELT.

Pestbestrijding. Te Pegirian ter hoofdplaats Soerabaja is een quarantaine station voor pestbestrijding opgericht, waaraan men aanvankelijk dacht uitbreiding te geven. Dit plan gaat echter, volgens de Pewarta Soerabaja, niet door, doch zullen thans de vier verplaatsbare ijzeren barakken van Pasiran overgebracht worden naar het terrein achter de bestaande isoleerinrichting, opdat bij het uitbreken van een epidemie terstond de noodige afzonderingslokalen in gebruik genomen kunnen worden. In elke barak is plaats voor 25 menschen. De kosten worden op ± f 5000 geraamd.

Een Oliefabriek. Te Keboemen wordt een Oliefabriek opgericht door de Maatschappij tot exploitatie van Oliefabrieken Amsterdam—Kediri—Blitar. De daarvoor benoodigde machinerieën worden in October a.s. verwacht. Het voornemen is met 1 Januari 1916 te beginnen. In het begin zal de fabriek slechts 500 pikols copra per dag verwerken, doch er wordt op gerekend langzamerhand 1000 pikols per dag te verwerken. In afwachting dat de fabriek gereed komt, wordt door de onderneming werk gemaakt van het sluiten van contracten met de bevolking van omliggende streken voor de levering van de copra. In het belang van een zuinig beheer wordt getracht een zoo klein mogelijk aantal personen te krijgen, die zoo groot mogelijke hoeveelheden copra kunnen leveren. Dit zal gemakkelijk gaan, als men gebruik maakt van Chineesche leveranciers. Maar van zekere zijde — alzoo de Pewarta Soerabaja — wordt er op aangestuurd de bevolking zelf te laten werken en verdienen, Chineesche tusschenpersonen er dus buiten te houden, door de kleine man zelf zijn klappers aan de fabriek te doen verkoopen. Dit is echter niet zoo gemakkelijk, als het wel lijkt. De fabrikant wil slechts met enkele hoofdpersonen te maken hebben en de Inlander is nog niet krachtig en pienter genoeg, heeft nog niet het economisch besef om de plaats, welke hem wordt toegedacht, te kunnen innemen. Vele Inlanders zijn in het bezit van kleine hoeveelheden klappers, maar de fabriek wil enkele groote leveranciers hebben. Er moet dus een schakel gevormd worden. Wil men den Chinees er buiten houden, dan moeten er enkele Inlanders gevonden worden, in staat om de belangen en de verplichtingen van de bevolking tegenover den fabrikant waar te nemen, personen, die vertrouwen verdienen, maar die ook genegen zijn vertrouwen te schenken. Al moge de Sarikat Islam reeds veel goeds hebben uitgewerkt, tot nu toe treft men toch nog te weinig Inlanders aan, die vertrouwen verdienen en vertrouwen willen schenken. Op menige plaats zijn leiders, die niet te vertrouwen zijn, op andere echter worden goede leiders door de bevolking niet vertrouwd; zoo is dikwijls mislukking, waar onder gunstiger omstandigheden kans op succes geweest zou zijn. Er moet nu in Keboemen een soort van verkoopscoöperatie tot stand komen, de Inlanders moeten hunne verplichtingen nakomen en hun vertrouwen aan voormannen geven, die dit vertrouwen ook waard zijn.......... Het blad meent, dat men wel zijn toevlucht zal moeten nemen tot de onmisbare Chineesche schakel; tenzij het bestuur met een prentah aloes (zachten dwang) te werk gaat.

Voor China. De Chineesche tooneel-vereeniging te Djokdjakarta heeft een zoogenaamde „Opera Derma"-vertooning gegeven en de opbrengst daarvan ter beschikking gesteld van de Chineesche regeering om het geld aan te wenden op de wijze, die haar het geschiktst voorkomt. De uitvoering had plaats in een loods op het erf van de klèntèng (Chineesche kerk). (Perniagan).

Waar is de Dierenbescherming. Te Kaliasin (Soerabaja) — zoo verhaalt de Bintang Soerabaja — hadden eenige Inlanders ratten gevangen en indachtig het voorschrift dat ratten gedood moeten worden, begoten zij de diertjes met petroleum, staken ze daarna in brand en lieten ze zóó weer los. De Inlandsche toeschouwers hadden een pret voor tien en vonden, dat dit schoone schouwspel te kort duurde. Politie was er niet te zien; of bevond die zich mede onder de zich vermakende Inl. toeschouwers?

Aanmaning. Het comité te Djokdjakarta, gevormd tegen wanbetalers, heeft, volgens de Pewarta Soerabaja, de volgende bekendmaking rond gezonden: Met genoegen kunnen wij constateeren, dat bij verschillende tokos reeds afbetalingen gedaan en regelingen getroffen werden tot delging van aangegane schulden, zoodat vele namen van de alsnog te publiceeren lijsten weer konden worden afgevoerd. Wij zijn dankbaar voor den steun, ondervonden van eenige administrateurs en superieuren, die met een vriendelijk woord hunne employees te kennen gaven, dat zij niet gaarne zouden zien, dat hunne namen op de lijsten gepubliceerd werden. Zulk een „zachte wenk" werkt dikwijls beter dan aanschrijvingen van een deurwaarder e. a.; wij hopen dan ook verder op den steun van administrateurs, directies enz. in dezen te mogen rekenen. Het is toch bij herhaling gebleken, dat zij, die boven hun stand leven en daardoor diep in de schuld geraken, dikwijls malversaties pleegden om dergelijke schulden eindelijk te dekken.

Den 1sten Juni jl. werd een voorloopige lijst gepubliceerd, welke den 15den d. a. v. werd uitgebreid met de namen van personen, die met de verschillende tokos nog geen regeling hadden getroffen tot betaling van hun achterstallige schulden. Deze lijsten worden ten zeerste in de publieke belangstelling aanbevolen.

Werversmanieren. Op den grooten postweg van Madioen naar Ngandjoek liepen vier vrouwen — alzoo schrijft de Bintang Soerabaja — toen zij een auto tegen kwamen, die door een Inlander bestuurd. Deze stopte, toen hij de vrouwen zag en noodigde haar uit in te stappen en met hem een toertje te maken. Zij vertrouwden het zaakje niet en bedankten voor het aanbod, waarop de chauffeur uitstapte en trachtte een der vrouwen met geweld in den auto te doen plaats nemen. Dit gelukte hem echter evenmin. De vrouwen zetten een keel op, waarop eenige mannen te hulp schoten. De chauffeur, die toen geen tijd had om weder in den auto te stappen, moest ijlings de vlucht nemen. Het bleek een werver te zijn, die al meer van deze praktijken had uitgeoefend.

Van Vreemde Koloniën.

Botha en Smits aan 't woord.

Bij de naderende stembusstrijd werpen de partijen elkander de bekende wederzijdsche verwijten en beschuldigingen in hernieuwe actualiteit weer toe, maar ook tracht elk harer de motieven weer te verlevendigen, die de gevolgde gedragslijn moeten rechtvaardigen. Biedt de lectuur hierover weinig nieuws en verkwikkelijks, toch treft ons hier en daar een klank, die het weergeven ten volle waard is. Zoo ontleenen wij het volgende aan het verslag in de Volksstem over het congres der Z. A. P. te Bloemfontein gehouden.

Generaal Botha zette in een programrede de gevolgde politiek uiteen en zeide daarbij o.a.: „De stappen door 't gouvernement genomen, in het bijzonder ten opzichte van de expeditie naar D. Z. W. A., waren niet alleen in het belang van het Britsche rijk, maar ook in het belang van de toekomst en aanhoudende vrede van Z. A.... Duidelijk was het dat in de toekomst heel wat meer ten opzichte van nederzettingen op het platteland zou gedaan worden, dan tot nu toe was gedaan. Ten gevolge van de ongeschiktheid van kroonlanden en de hooge prijzen, die voor land gevraagd werden, was het onmogelijk geweest zooveel te doen als zij zouden gedaan hebben. Maar door de verovering van D. Z. W. A., een land zoo groot en grooter dan de Transvaal en de Vrijstaat, waren de toestanden veranderd. Dit land is buitengewoon geschikt voor landbouw- en veeteelt. Duizenden burgers, die begeerig waren zichzelf toe te leggen op landbouw en veeteelt, zouden de gelegenheid ontvangen zich daar neer te zetten, waardoor gezonde toestanden in de Unie zouden ontstaan en D. Z. W. A. een bron van kracht en vertrouwen voor de Unie zou worden. Zijn ervaring had hem geleerd, dat het nieuwe land een groote toekomst had voor duizenden van hun burgers."

Ook het doodschieten van Fourie kwam op het congres ter sprake. Generaal Smuts was onbereikbaar toen een deputatie trachtte hem te vinden, om het behoud van Fourie te verkrijgen. Eerst nadat de terechtstelling had plaats gehad was de minister van oorlog weer te naderen. Hierover aangesproken zeide Smuts nu te Bloemfontein, dat Fourie de leider was van een bende, die meer dan een jonge man had doodgeschoten, zoo te Nooitgedacht, Zoutpansdrift, Hammelskraal en Zandfontein. Fourie was een kapitein in de verdedigingsmacht en toen hij opgeroepen werd ging hij in opstand. De krijgsraad, die hem veroordeelde, was samengesteld volgens krijgswet. Toen de deputatie naar Smuts kwam te Irene, wist hij niet dat uitspraak gedaan was. Later had hij de uitspraak bekrachtigd en Fourie werd tijd gegeven om zijn zaken in orde te maken, waarmede hij klaar was tegen 5 uur, toen de voltrekking van 't vonnis gevolgd is. Smuts heeft nooit de verantwoordelijkheid van zich afgeschoven, en zou zulks ook nooit doen.

Generaal Botha zeide hier echter bij, dat al de leden van de regeering verantwoordelijk waren voor wat gedaan werd en niet generaal Smuts alleen.

Hervorming der nationale partij in Z. A.

Volgens een correspondent der „Daily Telegraph" heeft het dezer dagen te Middelburg (Z. Afr.) gehouden congres

geleid tot een hervorming van de nationale partij in de Kaap. Dr. Malan, redacteur van „De Burger”, is president geworden, ter vervanging van professor Fremantle, die, van Engelsche geboorte zijnde, meende niet in aanmerking te moeten komen voor het voorzitterschap in deze Hollandsch-Afrikaansche politieke organisatie.

Afgevaardigden uit den Oranje-Vrijstaat hebben het congres toegesproken en een beroep op de Kapenaren gedaan, om steun te verleenen aan die opstandelingen, welke door de ten uitvoerlegging van de vonnissen, waarbij zij tot schadeloosstelling zijn veroordeeld, geruïneerd worden. Ook afgevaardigden uit Transvaal hebben het woord gevoerd.

Uit dit feit wordt afgeleid, dat de nationale partijen in den Vrijstaat en Transvaal aansluiting zoeken met de Kaapsche nationalisten. Het wordt niet waarschijnlijk geacht dat dit nog vóór de verkiezingen zijn beslag zal krijgen, maar voor de toekomst kan het beteekenis hebben.

Z. A. vrouwen hebben haar diensten aangeboden om in Engelsche munitiefabrieken te werken. Minister Lloyd George heeft haar geseind, dat er voorloopig voldoende werkkrachten beschikbaar zijn.

De Staatscourant van de Z. A. Unie bevat een lijst van personen, die volgens de bij het parlement ingediende indemniteitswet in verband met den opstand gediskwalificeerd kunnen worden. Zij bevat ongeveer 10.000 namen, waaronder ruim de helft van personen, die onlangs amnestie hebben gekregen. De diskwalificatie kan betrekking hebben op de benoembaarheid tot sommige regeeringsambten en openbare bedieningen.

Maritz is weer opgedoken. Nadat de in verzet zijnde Boeren in onderwerping gekomen of overmeesterd waren, was de majoor uit D. Z. W. A. verdwenen. De Times-corr. te Benguela, in Portugeesch Z. W. A. heeft daar een onderhoud met hem gehad. Hij was er, met zijn gezel Kamfer, als Port. arrestant heen geleid. Luit. Sampaio Nobre ontmoette hen in de nabijheid van de grens van Rodesia. Zij droegen Britsche uniformen, maar hij merkte op, dat zij hun inkoopen met Duitsch geld betaalden. Hun bagage onderzoekend, ontdekte hij 150 D. goudstukken van 20 mark en een groote hoeveelheid voor hem onleesbare documenten. Daarom werden zij naar Benguela gevoerd; op weg daarheen vertelden zij wie zij waren.

Aan den Times-corresp. verzekerde Maritz, dat hij zich niet bij de Duitschers had geschaard en dat hij hun hulp alleen had aangenomen in den vorm van geschut voor zijn opstand tegen de Z. A. regeering. Hij beweerde dat de D. keizer hem de besliste waarborg had gegeven voor de onafhankelijkheid der Z. A. republieken. Zijn doel was geen ander geweest dan het herstel der vroegere republieken. Bij het mislukken hiervan zou hij echter liever onder de Britsche dan onder de D. vlag leven, daar de eerste altijd een verzekering was voor de vrijheid, aldus, men vergete 't niet, de Times-correspondent.

Landverhuizing naar Canada.

Door den directeur van het informatiebureau der Vereeniing „Landverhuizing” is rapport uitgebracht over een in Canada gemaakte reis. Hij raadt het gaan daarheen thans beslist af, behalve voor hen, die, in het bezit zijn van voldoende kapitaal en voldoende landbouwkennis en zich zelfstandig een landbouwonderneming willen aanschaffen. In alle groote steden heerscht werkeloosheid onder de vaklieden, vooral in de bouwvakken. Ook in den landbouw bestaat die toestand.

Afgezien van den tijdelijken toestand is in algemeenen zin het lot onzer landgenooten in Canada niet meegevallen.

Canada is zeer zeker een land, waar in normale omstandigheden voor bepaalde personen een goede toekomst is. Er zijn ook Nederlanders wien het daar goed gaat. Maar Canada is een land in wording en de toestanden zijn, daar waar men zich naar boven moet werken, dikwijls zoo primitief, dat onze landslieden menigmaal voor groote teleurstellingen komen te staan, waardoor velen mislukken.

Dit behoeft zoo niet te zijn. Indien alleen naar Canada gaan zij, die daarvoor geschikt zijn en indien zij weten wat hun te wachten staat, en ten koste waarvan het mogelijk is om in Canada zijn positie te verbeteren, dan moeten de teleurstellingen minder worden. Het rapport bevat veel wetenswaardige mededeelingen en feiten. Verdere inlichtingen zijn te krijgen aan 't informatiebureau der vereeniging „Landverhuizing”, Lange Houtstraat 36, Den Haag. Daar kunnen vereenigingen ook verzoeken richten, om den directeur uit te noodigen een lezing over zijn reis te komen houden.

OOST- EN WEST-INDISCH LITERATUUR-OVERZICHT.

Een Indische schilderes.

De heer J. E. Jasper schrijft in „Eigen Haard” van 18 dezer een artikel over een Indische schilderes: Mevr. M. Hubregtse-Lanzing. Hij noemt haar een der bekwaamste dilettanten, die zich in het bijzonder op het figuurschilderen toeleggen; in Indië, waar het landschap het meest dankbare genre is, een betrekkelijk zeldzaam verschijnsel.

Mevr. M.-L., die de normaalschool voor teekenonderwijs te Amsterdam bezocht en de akte voor middelbaar onderwijs gehaald heeft, is ook leerlinge van de Haarlemsche kunstnijverheidsschool geweest. Hier heeft ze gestudeerd onder leiding van Krabbé. Later heeft zij, na een cursus in naaktschilderen gevolgd te hebben, gewerkt onder leiding van M. Monnikendam. Blijkens de reproductie in „Eigen Haard”, van enkele harer stukken, toont het Indische werk van de schilderes fijnen kunstzin en belooft het veel voor de toekomst, Speciaal noemen we de „Inlandsche moeder met kind” en een „Inlandsche bedelaar”; de opgeheven handen, die den stok omklemmen, het oude gelaat met de verschrompelde huid en de ontstoken, half gesloten oogen, typeeren het realistische van deze droevige Inlandsche figuur.

Kenteekenen van het paard.

Bij de firma Kolff en Co. is een aardig boekje verschenen. Het is getiteld: „De haarwervels op het lichaam van het Paard, als kenteekenen van zijne goede en slechte eigenschappen” en door L. Th. Mayer naar Javaansche gegevens bewerkt en met teekeningen verduidelijkt.

Het is een aardige studie van het bijgeloof van den Javaan, ten opzichte van het paard.

En zij die een studie maken van het volk, mogen ook dit boekje niet overslaan. (Java-Bode).

Copra contrabande.

In No. 12 der Korte Berichten voor Landbouw, Nijverheid en Handel werden de resultaten gepubliceerd van een door het Departement van Landbouw gehouden enquête naar den invloed van de contrabande-verklaring van copra op den binnenlandschen coprahandel van onze Koloniën.

In aansluiting hieraan werden — lezen wij in No. 14 (1 Aug.) van genoemd periodiek — thans nog berichten ontvangen uit het Soekaboemische en het Tjiandjoersche en uit het gewest Atjeh en Onderhoorigheden.

Uit eerstgenoemde streken wordt gemeld, dat de klappercultuur daar niet van bijzonder veel belang is, zoodat de daling der copraprijzen geen bepaalde ramp voor de bevolking dreigt te worden.

In de afdeeling Tjiandjoer, waar de klappercultuur nog het meest te beteekenen heeft, droogt de bevolking thans minder klappers tot copra dan voor den oorlog en is zij zich geleidelijk gaan toeleggen op de bereiding van klapperolie, welk product vrij vlot voor verbruik hier te lande van de hand gaat.

Ook in de afdeeling Soekaboemi bereidt de bevolking thans vrijwel uitsluitend olie, welke grootendeels voor eigen gebruik wordt aangewend.

In de uit Atjeh en Onderhoorigheden ontvangen berichten wordt medegedeeld, dat men aanvankelijk na het uitbreken van den oorlog te Penang, op welke plaats de geheele coprahandel van Atjeh geconcentreerd is, zeer pessimistisch over de toekomst dacht. De kooplust was in verband hiermede zeer gering. De prijzen daalden zoo sterk dat de uitvoer gedurende een paar weken geheel stilstond.

De markt herstelde zich echter vrij spoedig, weliswaar konden geen prijzen worden bedongen als in vorige jaren, doch de uitvoer werd weder vrij normaal.

Zeer belangrijke fluctuaties konden gedurende de eerste maanden van 1915 geconstateerd worden; de prijzen te Penang waren n.l. geheel afhankelijk van de aangeboden scheepsgelegenheid.

De gelegenheid tot verschepen te Penang was nu veel minder geregeld dan in normale omstandigheden, maar overigens toch niet bepaald onvoldoende te achten. Gedurende de laatste helft van Juni liepen de prijzen weer sterk terug en als gevolg daarvan stond de uitvoer van copra uit dit Gewest in het begin van Juli vrijwel geheel stil. De prijs bedroeg op de verschillende afscheepplaatsen ongeveer *f* 7.50 p.p., maar de producenten wenschten hiervoor niet te verkoopen.

Tijdschrift voor Nijverheid en Landbouw in Ned.-Indië.

In de Juli-afl. o.m. de volgende bijdragen: De Bataviasche rubbermarkt. — Contrôle op de aangevoerde hoeveelheid suikerriet en het daarvan verkregen vóórperssap. — De huidige economische toestand van Ned.-Indië. — Over het gebruik van rubberchemicaliën. — Rubberbereiding volgens het procédé Schadt. — De theecultuur in de Kaspische gewesten van Perzië en in Trans-Kaukasisch Rusland. — De tabakscultuur in het Bezoekische. — De regenval op Java. — Revue van tijdschriften.

Bevloeiing in de residentie Madioen.

Als afzonderlijke publicatie, doch behoorende bij het verslag over de burgerlijke openbare werken in Ned.-Indië over het jaar 1912, is te Batavia (N. V. Uitgevers Mij. Papyrus) verschenen eene Nota betreffende de bevloeiing in de residentie Madioen.

In het verslag der B. O. W. over het jaar 1909, afd. „Bevloeiings- en afwateringswerken” (Hoofdstuk V) treft men onder het hoofd Verbetering en uitbreiding van de bevloeiing in de afdeelingen Magetan en Ngawi (res. Madioen), eene verwijzing aan, naar een aan het verslag toegevoegde nota, die men er echter tevergeefs zal zoeken. Ook in de beide volgende jaarverslagen werd deze nota niet opgenomen, wijl nog steeds het personeel voor de samenstelling daarvan had ontbroken.

Eerst thans kon daartoe worden overgegaan, en werd met de samenstelling de ingenieur J. Blackstone belast. Deze heeft een keurig stuk werk geleverd. Tal van fraai uitgevoerde platen en kaarten verduidelijken den tekst dezer nota, die gesplitst is in twee gedeelten, t. w.

I. De werken tot verbetering van de bevloeiing in de afdeelingen Magetan en Ngawi; en

II. De sectie Madioen der toekomstige irrigatie-afdeeling Solorivier, terwijl daaraan vooraf gaat een korte geologische en hydrografische beschrijving van de residentie Madioen.

Ziekten der cultuurgewassen.

Als No. 15 der Mededeelingen van het Laboratorium voor Plantenziekten (Instituut voor plantenziekten en cultures), is een studie verschenen van Dr. A. A. L. Rutgers, getiteld: Ziekten en plagen der cultuurgewassen in Nederl.-Indië in 1914. Ze bevat: I. Algemeen overzicht. II. Ziekten en plagen in 1914 voor het eerst in Indië waargenomen. III. Ziekten en plagen der afzonderlijke cultuurgewassen. IV. Phytopathologische literatuur. Bijlage: De ordonnantie op den uitvoer van Australisch fruit.

De Tropische Natuur.

In No. 6 van het orgaan der Ned.-Indische Natuur-Historische Vereeniging vindt men weder eenige aardig geschreven bijdragen. Zoo bijv. een opstel over „Levendbarende planten”, over „Spinnewebben”, maar vooral lezenswaard is een geïllustreerd artikel „Korte zwerftocht-herinneringen”, waarin de schrijver interessante mededeelingen verstrekt van de dierenwereld in de binnenlanden van Borneo. Onder de afbeeldingen treft men aan die van den kop van een neusaap, exemplaar dat door een Dajak in het water met zijn lans werd afgemaakt, toen het de Barito overzwom. Het is merkwaardig hoezeer deze, aan de werkelijkheid ontleende, teekening afwijkt van die welke het artikel „Aap” in Winkler Prins' geïllustreerde encyclopaedie vergezelt. De gefantaseerde teekening in die encyclopaedie lijkt meer op een uitgedroogd wormvormig aanhangsel — tenminste wat de neus betreft, dan op het versiersel dat een Semnopithecus nasicus zijn neus zou kunnen noemen.

De Indische Mercuur.

Inhoud van No. 37: Onderzoekingen over planten-indigo in Britsch-Indië, door C. J. van Lookeren Compagne. — Geen gevaarlijke conclusie, door A. W. K. de Jong (Handelt over den invloed van zwavelzuur op de padiproductie). — Malangsche Landbouw-Vereeniging. — Eerste bijzondere tentoonstelling. Oud-Javaansch en hedendaagsch Balineesch Hindoeisme, Amsterdam, Stedelijk Museum, Sept.—Oct. — De A. V. R. O. S. Tentoonstelling (d.w.z. tentoonstelling in Artis te Amsterdam, welke een beeld geeft van het cultuurgebied van Sumatra's Oostkust en Atjeh). — Rubberplantersvereeniging te Bandoeng. — Koninklijke Paketvaart Maatschappij. — Uitvoer van Java en Madoera.. — Kultuurberichten (De suikerproductie op Java. — Oneerlijke concurrentie aan onze Java-thee). — Kleine mededeelingen, benevens de overige wekelijksche rubrieken.

Exploitatie van Centraal-Borneo.

In de rubriek „Kleine mededeelingen" in bovengenoemd Mercuur-nummer leest men:

„Uit Soerabaja werd aan de Straits Budget bericht, dat de Scandinavische professor Leemholt den 15en Augustus van Java zou vertrekken voor eene wetenschappelijke expeditie naar Centraal-Borneo. De Indische regeering stelde den gouvernements-fotograaf De Menie *) en een militair van den topographischen dienst ter beschikking van den geleerde, wien tevens een militair geleide onder bevel van een luitenant zou worden toegevoegd.

Profesor Leemholt zou studiën maken op anthropologisch en ethnographisch gebied in het algemeen, doch in het bijzonder op ornithologisch gebied. De expeditie zou minstens tien maanden duren.

Uit gemoedelijke tijden. [1]

In den tweeden jaargang (1890) van het Weekblad voor Nederlandsch-Indië, een orgaan dat, onder redactie van den bekenden journalist J. A. Uilkens, slechts een kort bestaan had, vonden we het navolgend ingezonden artikeltje:

Ik maakte des ochtends een wandeling, en langs een inlandsche kleermakers-affaire komende, ging ik daar binnen om naar 't maakloon van een jas voor mij te informeeren.

De chef der affaire was uit, zoo vertelde mij de huisvrouw, maar zou tegen een uur des middags terugkomen.

Daar ik tegen dien tijd te huis moest zijn, zeide ik der eerzame, haar man te waarschuwen, dat ik in den avond even zou aankomen.

— Van avond, mijnheer, dat is onmogelijk.

— Waarom, vroeg ik?

— Avonds is mijn man Pa Wongso in de gevangenis:

Dat vond ik een weinig vreemd, ik nam dies een stoel en vroeg, hoe het mogelijk was, dat haar man overdag te huis, en 's nachts in de gevangenis zat. Nu vertelde de vrouw mij het volgende:

Haar man had clandistiene opium in de woning gehad, was gesnapt en tot 3 maanden gevangenisstraf veroordeeld.

De Ass. Resident en de commies hadden een schoone gelegenheid gevonden om zich op eene goedkoope manier in de kleeren te steken, en in plaats dat manlief aan den weg ging werken, moest hij kleeren maken voor de familie van die heeren ambtenaren.

Des ochtends werd Pa Wongso uit de gevangenis gelaten en wandelde hij kalm naar huis, om daar den tijd met jassen en broeken maken kalm door te brengen.

Des avonds tegen dat het donker werd, trok hij weer goedsmoeds gevangeniswaarts.

Dat andere inlandsche hoofden hiervan profiteerden, behoeft niet te worden gezegd en dat Pa Wongso in die drie maanden door zijn kleermaken meer is achteruitgegaan dan hij op vrije voeten in tien jaar materieel is gevorderd evenmin.

Nu vraag ik u in gemoede: is dit recht of krom?

Leeszaal Laan van Meerdervoort 187.

Bat. Nieuwsblad; De Locomotief; Het Soer. Handelsblad; De Sumatra Post; De Sumatra Bode; Tjahaja Sumatra; De Ind. Mercuur; Weekblad voor Indië; De Banier; De Ind. Gids; De vrouw in de XXe eeuw; Neerlandia; Bandera Wolanda; Koloniaal Tijdschrift; Vrede door Recht; Onze Vloot; Maandblad voor Vrouwenkiesrecht; Theosophisch Maandblad; Handelsberichten van het Min. van Landbouw; Korte ber. voor Landbouw, Nijverheid en Handel; Publicaties v. h. Ned. Ind. Landbouw Syndicaat; Archief v. d. Suiker-Industrie in Ned. Indië; Korte verslagen van de Verg. der Tweede Kamer der Staten-Generaal; Brochures, enz. benevens een Bibliotheek.

Mededeelingen.

Van het Informatie-bureau:

(Heulstraat 17, Den Haag).

Lithograaf voor de Topographische Inrichting van den topographischen dienst in Nederl.-Indië.

Ter plaatsing als lithograaf, burgerlijk ambtenaar, bij de Topographische Inrichting van den topographischen dienst in Nederlandsch-Indië wordt de uitzending gevraagd van een bekwaam vakman, die, zoo noodig, den chef-lithograaf bij die inrichting zou kunnen vervangen.

De bedoelde persoon moet volkomen vertrouwd zijn met de verschillende lithographische reproductie-methoden, als gravure, pen- en krijtwerk, en vaardigheid hebben in het teekenen, alsmede voldoende kennis van steendrukken, photo-lithographie, zinkdruk, snelpers- en offsetdruk.

Wenschelijkheid is bovendien eenige kennis van den boekdruk, voor zoover deze bij den steendruk te pas kan komen, en van het boekbinden en wat daarmede in verband staat.

Verder is het noodig, dat hij voldoende kennis heeft van de phothographische reproductie-procédé's in het algemeen, om zich, onder leiding, verder in die richting te bekwamen en te ontwikkelen.

Aan de betrekking van lithograaf bij gemelde tak van dienst is verbonden eene aanvangsbezoldiging van *f*250 (tweehonderd vijftig gulden) 's maands, met twee driejaarlijksche verhoogingen, elk van *f*50 (vijftig gulden) 's maands, benevens het genot van vrije geneeskundige behandeling en geneesmiddelen en verdere aan deze betrekking verbonden wettige voordeelen.

Aan de betrekking van chef-lithograaf, waartoe de uit te zenden persoon bevorderd kan worden, is verbonden eene aanvangsbezoldiging van *f*400 (vierhonderd gulden) 's maands, met vier driejaarlijksche verhoogingen van *f*50 (vijftig gulden) 's maands elk en verdere wettige voordeelen.

Aan de uitzending, waaraan zal moeten voorafgaan een op 's lands kosten te brengen bezoek aan een of meer inrichtingen hier te lande waar offsetdruk wordt toegepast, is verbonden:

a. overtocht als pasagier der 2de klasse, c.q. ook voor het wettig gezin;

b. eene tegemoetkoming in de uitrustingskosten ten bedrage van *f*1000;

c. ingeval men gehuwd vertrekt, uitkeering van ééne maand activiteitsbezoldiging, als tegemoetkoming in de verplichte huwelijksbijdrage ten behoeve van het Weduwen- en weezenfonds van Europeesche burgerlijke ambtenaren in Nederlandsch-Indië;

d. eene voorloopige bezoldiging van *f*100 's maands, ingaande met den dag van inscheping naar Nederlandsch-Indië, waarop vóór het vertrek uit Nederland ééne maand voorschot kan worden uitgekeerd.

Zij, die voor uitzending in aanmerking wenschen te komen, behooren zich bij gezegeld verzoekschrift, dat aan het Departement van Koloniën moet worden gericht, te wenden tot afdeeling D (Personeel) van dat Departement, onder overlegging van:

a. hun diploma;

b. eene beschrijving van opleiding en levensloop.

In het adres moet worden vermeld de plaats en de datum van geboorte van den gegadigde, of hij gehuwd is en c.q. het aantal zijner kinderen.

Door een vanwege het Departement van Koloniën in te stellen onderzoek zal moeten blijken van lichamelijke geschiktheid voor den Indischen dienst.

(Nederlandsche Staatscourant van 5 en 6 September 1915 No. 207).

Oproeping van ervaren artsen voor de pestbestrijding in Ned.-Indië.

In het belang van de bestrijding der pest op Java worden ten spoedigste gevraagd vier ervaren geneesheeren met Indische practijk (b.v. gepensionneerde Indische officieren van gezondheid), van vijf en veertig tot vijftigjarigen leeftijd, geschikt tot het bekleeden van leidende betrekkingen bij den dienst der pestbestrijding.

De uitzending heeft plaats voor drie jaar, op eene bezoldiging, welke geregeld wordt naar het aantal Indische dienstjaren, doch het bedrag van *f*1000 (een duizend gulden) 's maands niet te boven gaande.

Aan de uitzending is verder verbonden:

a. overtocht naar Nederlandch-Indië voor gouvernementsrekening — ook voor het wettig gezin — in de eerste klasse;

b. eene tegemoetkoming in de uitrustingskosten ten bedrage van *f*3000 (drie duizend gulden), welke tegemoetkoming voor gehuwden wordt verhoogd met een bedrag, gelijkstaande met eene maand dienstbezoldiging;

c. eene voorloopige bezoldiging van *f*250 (tweehonderd vijftig gulden) 's maands, ingaande met den dag van inscheping naar Nederlandsch-Indië en voortdurende tot dien waarop daar te lande de dienstbezoldiging ingaat;

d. gedurende één jaar na ontheffing van de tewerkstelling, tenzij deze medebrengt de verplichting om ingevolge het onderstaande gelden terug te storten, recht op overtocht naar Nederland, op denzelfden voet als omschreven onder a.

Ingeval een in het belang der pestbestrijding uitgezonden geneeskundige door de uitvoering van gevorderde of bevolen dienstverrichtingen of aan de onmiddellijke gevolgen van die dienstverrichtingen mocht komen te overlijden, zal zijne weduwe aanspraak kunnen maken op een pensioen van *f*160 's maands, welk bedrag — naar gelang van het aantal kinderen — kan stijgen tot *f*184 's maands, terwijl, wanneer alleen kinderen achterblijven, een onderstand wordt verleend, afhangende van het aantal kinderen, met een minimum van 1/3 van het weduwenpensioen en een maximum van *f*184 's maands.

Aan de overige nagelaten betrekkingen zal geldelijke onderstand kunnen worden verstrekt, op denzelfden voet als aan die van landsdienaren in vasten dienst (zie „Indisch Staatsblad" 1875, No. 92, en 1910, No. 234).

Zij, die voor uitzending in aanmerking wenschen te komen, behooren ten spoedigste hun gezegeld verzoekschrift, dat aan het Ministerie van Koloniën moet worden gericht, in te zenden aan afdeeling D (Personeel) van dat Departement.

In dat verzoekschrift moeten worden vermeld de in Indië bekleede betrekkingen, de dagteekening en de plaats der geboorte, of de gegadigde gehuwd is en in het daartoe leidende geval het aantal zijner kinderen.

Door een vanwege het Departement van Koloniën in te stellen geneeskundig onderzoek zal moeten blijken van lichamelijke geschiktheid voor den Indischen dienst.

(Nederlandsche Staatscourant van 10 September 1915 No. 211).

*) Zal wel bedoeld zijn de burgerlijke ambtenaar J. Demmeni, fotograaf bij den topographischen dienst te Weltevren.

(Red.-Comm. Kol. Weekbl.).

1) Bladvulling.

Vereeniging OOST en WEST.

Afdeeling 'S-GRAVENHAGE.

Aan het Bureau **Laan van Meerdervoort 187,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken voor:

Muziek- en Zanglessen.	Schrijf-, Kopiëer- en Vertaalwerk.
Teeken- en Schilderlessen.	Lessen in Machineschrijven en Stenografie.
Lessen in moderne talen.	Ademgymnastiek en hygiënisch spreken.
Fransche-, Duitsche- en Italiaansche Conversatielessen.	Lessen aan spraakgebrekkigen.
Opleiding admissie examen H. B. S. en Gymnasium.	Dame als Hoofd — of hulp in de huishouding.
Handwerklessen.	Dame als Lectrice of Dame van gezelschap.
Paedagogische adviezen	Kinderjuffrouw in Indië.

Deze inlichtingen zijn ook te verkrijgen op schriftelijke aanvraag bij den Secretaris der Commissie voor hulp aan werkzoekenden, den heer J. A. SOETENS, **Ieplaan 11.**

Aan bovengenoemd adres zijn ook inlichtingen te bekomen omtrent Families die zich belasten met de opvoeding van kinderen, omtrent hotels, pensions, inrichting, medische hulp, onderwijs enz.

☞ Indische Dienstboden kunnen zich aangeven in **Laan van Meerdervoort 187** voor eene verandering van dienst, of een dienst bij een naar Indië terugkeerende familie; hetzij schriftelijk of mondeling; voor eene voorloopige opname tot het tijdstip van weder in dienst treden bestaat geen gelegenheid.

OPGAVE van Leden der Vereeniging „Oost en West", die zich beschikbaar stellen voor het geven van privaatlessen in Indische talen.

A. H. J. G. WALBEEHM, van Lumeystr. 100,	's-Gravenhage,	Javaansch, Maleisch.
Mr. E. RIJKE, Witte Singel 46,	Leiden	Javaansch, Maleisch, Madoereesch.
C. LEKKERKERKER, Insp. Inl. Onderw. Witte Singel 92.	„	Maleisch, Javaansch, Madoereesch, Land- en Volkenkunde van Ned.-Indië.
S. TAGOR, Inl. Veearts, Adriaanstraat 47bis,	Utrecht,	Maleisch. Soendaneesch. Battaksch.

LEDEN, die in deze opgave opgenomen wenschen te worden, kunnen zich opgeven aan den Secretaris der Vereeniging, Heulstraat 17, 's-Gravenhage.

*** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging *„Oost en West"*, Heulstraat 17, Den Haag zijn de navolgende werkjes verkrijgbaar:

a. **Een Boekje over onze Oost voor hen, die er niet geweest zijn.**
door J. H. en H. B.
Prijs: 1 exemplaar **f 0.10.** 50 ex. **f 2.80.**

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen" **f 2.20** per 50 ex., plus 25 cent voor frankeerkosten.

b. Onze Oost II. **Iets over den Inlander en zijn Zieleleven.**
door T. J. BEZEMER.
Prijs: 1 exemplaar **5 cent.** 50 ex. **f 2.—;**

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen" **f 1.55** per 50 ex., plus 25 cent voor frankeerkosten.

*** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West", Heulstraat 17, de Firma MARTINUS NIJHOFF, Lange Voorhout 9, Den Haag, en andere Boekhandelaren zijn verkrijgbaar:

a. Onze West:
De Kolonie Suriname, door REMAN IRÛS;

II. **De Kolonie Curaçao,** door M. VICTOR ZWIJSEN, Oud-Rector van het Colegio „Santo Tomás" te Curaçao.
Prijs per exemplaar **f 0.25** en f 0.03 frankeerkosten

b. Staats- en partic. betrekkingen in onze Overzeesche Bezittingen; Werkkring en Vooruitzichten,

No. I. **De Bestuursambtenaren in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. II. **De Geëmployeerde bij de Javasuiker-Industrie.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. III. **De Rechterlijke Ambtenaar in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.15** per exemplaar en f 0.01 frankeerkosten.

No. IV. **De Ingenieur in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.40** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. V. **De Ambtenaar bij het Boschwezen in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. VI. **De Ambtenaar bij het Onderwijs in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. VII. **De Vooruitzichten van den Nederlandschen arts in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. VIII. **De Ambtenaar bij den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen in N.-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. IX. **De Ambtenaar bij de Gouvernements-Marine in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

Huishoudelijke- en Keuken-Artikelen.

Kolen- en Gasfornuizen.

1858

FRANS VAN WIJK & ZONEN

24 VLAMINGSTRAAT - DEN HAAG
TELEPHOON 773.

1908

Baden en Geysers.

Gas- en Elec. Ornamenten

Haarden en Kachels.

C. BRAAKENBURG,

voorh. Chef van de Mij. Onderlinge Hulp, NOORDWIJK—WELTEVREDEN

Gortstraat 8 - Den Haag.

Specialiteit in LINGERIES

Linnen, Damast en Katoen.

HUISHOUDGOED — KOUSEN

Uitzetten voor de Indiën.

G. ZUURING,

Fred. Hendriklaan 121
: Telefoon Schev. 951 :

AMEUBLEMENTEN IN ALLE STIJLEN EN PRIJZEN

— KLEEDJES, KUSSENS, THEEMUTSEN -
POTTERIE UIT VERSCHILLENDE FABRIEKEN
— — — KLEINE MEUBELEN — — —

Behangerij - Stoffeerderij - Beddenmakerij - Reparatiën.

Grand Hotel Café-Restaurant „VICTORIA".

Spuistraat 16 — DEN HAAG — Telefoon 3768.

Gunstig gelegen in het midden der stad.
Lift — Electrisch Licht — Centrale Verwarming.
80 Kamers en Salons.

PLATS DU JOUR 50 CT — DINERS VAN f 1.50 EN HOOGER.

Meest bezochte Café en Restaurant van Den Haag.

J. DEN HARTOG.
gedurende 15 jaar Gérant van Rest. RICHE

Confiserie en Chocolaterie Royales

J. A. KRUL.

Grand Salon de Rafraîchissements NOORDEINDE 44,

Steeds verkrijgbaar onze van ouds bekende
Indische SPEKKOEK à f 1.20.

RECLAME waarschuwt U te probeeren de Handwerk-Sigaretten der HIGH KICKER Co. (H. K. Co). **Uw smaak** en **reuk** zullen U overtuigen, dat deze Sigaretten beter zijn, dan buitenlandsche fabrikaten.

Geen **moeite** of **opoffering** voor U, om 't Nederlandsch Fabrikaat te gebruiken.

Bouquet Elegant	per 100 *f* 3.—
Czaisky Rus	„ 100 - 1.25
Teddy	„ 100 - 1.50

Franco verzending onder rembours door

Plein 11ª - J. J. VERBRUGGE - Den Haag

P. G. JANSEN's
Luxe Verhuur Auto's.

Eenig adres:

KONINGINNEGRACHT 1d,

over Hoofdingang Dierentuin.

Men lette op Telefoon No.

H 851, H 852
en H 872.

Auto's voor Trouwgelegenheid
en
Maand-Auto's.

Firma J. SCHEENHOUWER & Zn

Gevestigd 1844.

Complete Meubileering.

Prinsegracht 26 - 's-Gravenhage - Telephoon 5164.

A. SCHRÖDER & Co.

Groenmarkt.

Onze Stalencollecties
van

Najaars- en Winterstoffen

zijn gereed.

Brengt een bezoek aan BOEATAN

: **Magazijnen van INDISCHE KUNSTNIJVERHEID** :

VESTIGT U IN ARNHEM OF OMSTREKEN

VELP — STEEG — ELLECOM — DIEREN — OOSTERBEEK — HEELSUM — RENKUM.

Inlichtingen gratis Bureau V. V. V. Stationsplein 15, ARNHEM en bij de Secretarissen der verschillende V. V.'s.

's-Gravenhaagsche Manege,

Kazernestraat 46-48. - Telefoon 3065.

Oudst Etablissement.

1ste Klasse Rijonderwijs.

R. J. J. HIEMSTRA, Directeur.

RIPPEN

Pianohandel

PIET HEINSTRAAT 42
ELANDSTRAAT 17.
Tel. 4683.

Verhuren — Stemmen

DORDTSCHE BANK

'S-GRAVENHAGE - KNEUTERDIJK 12-14

behandelt alle Bankzaken.